3. 1. 302

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3. 1. 302

Digitized by Google

3.1.302

ALEXANDRI A S. SIGISMVNDO

FLORENTINI

SCHOLARUM PIARUM

ORATIO

PRO SOLEMNI STVDIORVM INSTAVRATIONE

QUAM

SERENISSIMO PRINCIPI

IOHANNI GASTONI

AB ETRVRIA

ET NOBILISSIMIS ATQVE ERVDITISSIMIS ACADEMICIS VVLGO DICTIS

DELLA CRVSCA

AB AVCTORE IPSO CONSECRATAM

Sub iiſdem Sereniſſimi Principis atque Excellentiſſimæ Academiæ

FELICISSIMIS AVSPICIIS IMPRIMENDAM CVRAVIT

ANGELVS MARIA RICCIVS.

FLORENTIÆ MDCCIX.

Apud Cæſarem de Bindis. Sub ſigno Sancti Bernardi. *Superiorum permiſſu.*

Habita ea eſt oratio Florentię in Sanctę Marię ad Riccios, pridiè Nonas Decembris Anno 1709. coràm Sereniſsimo Principe Iohanne Gaſtone ab Etruria, in magnà Excellentiſsimę Academię frequentià, Archiconſule, Clariſsimo Viro, Ferdinando Bartholomęo: Conſiliarijs, Friderico Riccio & Thomà Bonaventurio; Cenſoribus, Antonio Maria Salvino & Franciſco Maria Salvatorio, Viris Clariſsimis.

Digitized by Google

SERENISSIMO PRINCIPI, IOHANNI GASTONI

AB ETRVRIAE,

PROTECTORI;

Summis Etruſcæ linguæ Cultoribus, Academicis vulgò dictis della Cruſca, Viris, & generis nobilitate & doctrinæ famà, Clariſſimis,

ALEXANDER A S. SIGISMVNDO FLOREN.

SCHOLARVM PIARVM.

QUANTUM tibi, pro vetuſtà Mediceæ Gentis conſuetudine, Sereniſſime Princeps; quantùm vobis, Archiconſul Clariſſime, nobiliſſimi Academici, bonæ omnes artes debeant, non levi eſt argumento, & ſuſceptum ab uno Excellentiſſimę Academiæ ſummum patrocinium, & celeberrimum aliorum in expoliendo Etruſco ſermone recenſendiſque, qui, cùm aliquà Etruſcæ linguę laude, ſcripſerunt, auctoribus, inſtitutum. Quùm enim noſtræ linguæ, non verborum ſolùm elegantià; ſed & rerum ſcientià, locupletandæ doctiſſimi viri à pluribus ſeculis inſudaverint, ut nulla omninò eſſet liberalium diſciplinarum, quam Florentinæ eloquentiæ luminibus non illuſtrarent: némo non videt, quàm benè de ingenuis ipſis facultatibus mereamini, quorum immortalia in ſcriptores Etruſcamque linguam merita omnes fatentur. Nec verò tàm leve eſt negotium, quàm inepti aliqui putant, quod vobis, nobiliſſimi viri, iure commiſſum eſt, ſumma Etruſci ſermonis cenſura & bonorum auctorum emendatio: ſed, quemadmodùm ad rerum ipſarum intelligentiam plurimùm confert; ità & viros acerrimo iudicio præditos omnique eruditionis genere inſtructiſſimos poſtulat. Quis enìm ex noſtris Orator ornatè dicere potuiſſet, niſi Etruſcè loqueretur? quis Poeta carmen modulari, niſi verborum leges ſervaret? quis Hiſtoriarum conditor utili geſtarum rerum narratione fructum legentibus aliquem afferre, ſi barbaras diſcrepanteſque à ſenſu voces uſurparet? aut, qua ratione ceteri, qui alias artes pertractarunt, Geometræ, Medici, Iuriſconſulti, Philoſophi, Theologi, quæ-

ſtiones diſſolvere, dubia expedire, pulcherrimas explicare ſententias, eæque à nobis demùm percipi, potuiſſent, niſi & congruentem ipſi orationem adhiberent, & incorrupti à nobis legerentur? Nàm vel ex unius ſyllabę depravatione, quales quantęque tenebræ genuinis ipſis germaniſque auctorum ſenſibus offundantur, & ex vero in falsum detorqueantur, probè norunt, qui politiores Litteras non leviter attigerunt; & docuit orta olim inter Bartolum & Baldum contentio, quæ non antè dirimi potuit, quàm optimum Pandectarum exemplar conſuleretur. Quis verò auctores ad priſtinum loquendi nitorem reſtituat, niſi eorum mentem agnoverit? aut quis agnoſcat, niſi eam, quam ipſi habuerunt, ſcientiam fuerit aſſecutus? Vndè, quanta ſit Criticæ artis amplitudo & dignitas, ex eo conſtat, quòd nemo certum de omnibus rebus omniumque artium ſcriptoribus iudicium ferre poſſit, niſi omnem omnium facultatum notitiam comprehenderit. Ἕκαστος δὲ, ut ſummus ille Philoſophus ait lib. 1. de moribus ad Nichomacum, κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. Verùm nunquàm ſeſe magis mihi, exeruiſſe atque in regnum vindicaſſe ſuum Critice videtur, artium præſtantiſſima, quàm dùm oculis ultrò meis, ſummi Etruſcæ linguę moderatores & arbitri, veſtræ occurrunt in Etruſcos auctores elucubrationes, quæ Europæ adeò probantur univerſæ, ut vos Italorum omnium doctiſſimos nationes cunctæ prædicent, neque aliâ, niſi veſtra, lingua Sapientiam ipſam locuturam eſſe arbitrentur, ſi loqui poſſet: atque indè ſatis intelligo, veſtrum eſſe neminem, cui, præter ſummam generis claritatem, maximum non accedat ab omni ſcientiarum omnium doctrinâ ornamentum. Quâ de cauſsa meam de Eloquentiâ omnibuſque liberalibus artibus brevi tempore à quoquam comparandis Orationem vobis potiſsimùm conſecrandam eſſe duxi: ut, ſi id minùs, quod voluerim, probavero; vos ipſos, quorum operâ elegantiùs puriùſque loqui ſcientiæ didicerunt, veluti abſolutiſsima quædam doctrinarum omnium exempla, Litterarum ſtudioſis adoleſcentibus proponam. Neque minùs apta, quàm ut veſtro inſcribatur nomine, exiſtimari hæc Oratio debet, quòd, quùm Latina ea ſit, minimè ad veſtrum Etruſcæ, non Latinæ, linguæ illuſtrandæ conſilium pertinere videatur. Quis enim ignoret, Latini ſermonis, velut pulcherrimæ cuiuſdam matris pulchriorem ſanè omnibus aliis filiam eſſe, qua modò utimur, vernaculam linguam; nec poſſe aliquandò fieri, ut Etruſcè quis doctus evadat, niſi exactam ſimul accuratamque coniungat Latinæ linguæ cognitionem? Si ergò Latinus ſermo à veſtro inſtituto non abhorret, & doctrinæ veſtræ maximè convenit habita de doctrinis cunctis Oratio: tui quoque patrocinii erit, Sereniſsime Princeps; veſtræque humanitatis, præſtantiſsimi florentis adeò Academiæ Cultores, quod vobis offero, benigno gratoque animo excipere, immortale obſervantiæ ergà vos meæ monumentum.

ORA-

ORATIO:

BREVIOREM LONGE' ESSE OPTIMARVM OMNIVM ARTIVM, QVÀM HVMANÆ VITÆ, CVRSVM.

QUùm ab Eloquentię laudibus ſtudia vertentis anni eſſem feliciter auſpicaturus, ut, ſiquid dicendo poſſem, ad eam artem, cuius incredibilis vis eſt ad animos hominum permovendos, optimos adoleſcentes excitarem, Sereniſſime Princeps, ſummi Etruscę linguę moderatores, Archiconſul Clariſſime, nobiliſſimi Academici; celebris illa apud veteres Oratores animum quoque inceſſit meum dubitatio, cur, quùm in alijs omnibus artibus & diſciplinis permulti magno ingenio viri excelluerint; perfecto tamen Oratore nihil in hominum genere rarius inveniri poſſe videatur. Coginanti autem, undenàm uberrima dicendi facultas tanta Oratorum inopiâ laboraret, ubi ampliſſima ad eloquentiam pręmia alliciebant; illud unum occurrit, quod & viſum eſt Romanę eloquentię principi, Marco Tullio, rei ſcilicet cuędam incredibilis magnitudo & difficultas. Neque enim ab elegantiâ doctrinę rerumque maiorum ſcientiâ ſegreganda eſt eloquentia, ac tantùm in iudicia & conciones detrudenda, sicut plerique è Gręcis voluerunt: ſed, quod, poſt Mneſarchum & Carneadem, noſtris placuit hominibus, latiùs longè patet regina rerum oratio, quàm ut anguſtis Fori terminis contineatur; &, quemadmodùm nihil eſt, quod in hominum diſceptationem cadere non poſſit, ita ambitu omnia ſuo comprehendit. Quare eum demùm proponite vobis animo Oratorem, qui, ut quacunque de re copioſè ornatèque dicat, omnem omnium rerum atque artium ingenuarum ſcientiam fuerit aſſecutus. Quid verò magis arduum atque in hac noſtrâ vitâ varietateque occupationum difficile, quàm ab uno homine ſciri omnia, quę orationis lumine illuſtrentur? eę ſiquidem ſunt, quibus humanę vitę curſus coarctatur, anguſtię, ut non, niſi breviſſimus, videri poſſit, ſi, non dico, ad omnium, ſed vel unius etiam artis, magnitudinem conferatur. ut mirandum minimè ſit, ſi tàm pauci ad veram Eloquentię laudem pervenerint, quùm vix aliquis univerſum illum diſciplinarum orbem, quem Gręci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, percurrere unquàm potuerit. Ego verò Auditores, qui, ingeniorum noſtrorum viribus benè accuratèque perpenſis, nihil humile, nihil abiectum, nihil egregijs maximęque ſpei adoleſcentibus indignum meditor; ſed omnibus ijs, qui ad Eloquentiam adſpirant, abſolutam omni ex parte ſummi Oratoris formam propoſitam volo, ut ęmulentur: communem hanc de longo artis, brevi vitę curſu, humani generis querelam ex hominum mentibus exturbare, ſi fieri poteſt, aggredior; atque ita maximum, quo à Sapientię ſtudio adoleſcentes deterrentur, impedimentum removere. Demonſtrabo itaque, quàm potero, breviſſimè: breviorem longè eſſe earum omnium artium, quę ſunt libero homine dignę, quàm humanę vitę, curſum. argumento ſanè novo & difficili, ſed quod neque à meo docendarum publicè divinarum humanarumque artium inſtituto, neque ab huius loci amplitudine abhorreat; magnoque, ut puto, futurum ſit iuventuti ad Sapientiam, ſine qua de perfectâ Eloquentiâ deſperandum nobis ſit, incitamento. Atque utinàm oratione meâ id aſſequar, ut, hoc auſpice ſtudiorum die, adoleſcentibus, quos Sapientiæ pulchritudine allectos video huc frequentes conveniſſe, quædam veluti calcaria ad reliquum curſum admoveantur!

Verùm, ipſo ſtatim orationis limine, quis mihi veſtrum, Auditores, non opponat ſummam ſummi viri auctoritatem, cui niſi primùm occurram, valdè verear, ne fruſtrà ſim hoc in argumento laboraturus. Quis enim ab Hippocrate diſſentiat, maximo illo totius antiquitatis ac propemodùm divino, ingenio? cuius tanta tàmque admirabilis fuit in explorandà rerum veritate ſolertia, ut, quò ille non pervenerit, nemo ſperet, ſe unquàm eſſe perventurum. Immò verò quis principem ſalutaris adeò humano generi artis auctorem non omni veneratione proſequatur, &, quidquid ille ſenſerit, non niſi veriſſimum iudicet, communique omnium conſenſione comprobatum? Atque is tamen, euius ſapientiam, veluti è cælo delapſam, admirantur omnes, quùm breviſſimis acutiſſimiſque ſententijs, quas græcè aphoriſmos dicimus, quaſi Medicinæ oracula eſſet ſimul complexurus; ità exorſus eſt, ut vitam humanam brevitatis, prolixitatis artem, incuſaverit. Ο᾽ βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρή. Sed iſtud de trivio argumentum, quo à tanto nomine quæri ſolet torpori ignaviçque noſtræ patrocinium, neque orationis ſeſe iàm explicantis curſum abrumpet, neque à Sapientię vos ſtudio retardabit, optimi adoleſcentes, ſi paulliſper conſideretis, quod mirum dictu videbitur, ſed tamen verum eſt; cauſſam indè meam confirmari, undè penitùs infringi evertique potuiſſet. Nàm cùm oculos ad illum, Medicorum veluti Deum, converto Hippocratem, eximiamque eius omnibus in artibus eruditionem perpendo accuratiùs; ſatis iàm video, nullum aliud ex tota antiquitate opportunius abſque ad rem noſtram accommodatius exemplum afferri potuiſſe, quod vobis ad omnem doctrinam proponeretur. Fuit enim, ſiquis alius, non in arte ſolum Medicà; ſed in toto etiam diſciplinarum orbe, exercitatiſſimus; eaque verè dignus laude, qua neſcio an maior ulli unquàm hominum contigit, quòd & alios fallere, & ab alijs ipſe falli, neſciverit. Quapropter, qui volunt, laborioſi ſcilicet in otio homines, longius multò eſſe artium liberalium curriculum, quàm ut toto vitę tempore perdiſcantur, & luculento admodùm Hippocratis exemplo, qui eas omnes calluit quàm peritiſſimè, refutantur, &, quęnam hominis mens fuerit atque conſilium, minimè aſſequuntur. Niſi quis forſan adeò deliret, ut exiſtimet, ea de cauſſà, longam artem, brevem autem vitam, dictam eſſe ab Hippocrate, quòd hac potiſſimùm ratione vellet à Medicinę ſtudio alios avertere, qua ipſe maxime eniteret. Sed, ò prava hominum minimè ingenuorum, qui de ingenuo viro tàm iniquè ſenſerùnt, iudicia! quos etiam graviſſimè olim reprehendit optimus principis Medici interpres, Medicorum & ipſe clariſſimus, Claudius Galenus. Quid enim à rectà ratione magis alienum, quàm, ad humani generis bonum, Medicas ſcribere commentationes, quibus nihil utilius aut eſſe aut excogitari poteſt, ſimulque ab arte univerſa, cuius doctrinà te poſterorum ſaluti conſulere velle profitearis, legentium animos avocare? Aliud omninò voluit Medicinę parens, Hippocrates, aliud in votis, aliud in mente habuit, dùm artis magnitudinem eò protrahendam putavit, ut longiſſima ſit, ſi unius eam hominis vita metiamur. Non ad fovendum ignavorum hominum otium, ſed ad ſolertium diligentiam excitandam; non ad excuſandum torporem, ſed ad laborem promovendum; non ad deterrendos abaliendandoſque à ſapientia animos, ſed ad exacuendum, propoſità artis difficultate, ingenium, eam retulit de vitę brevitate ſententiam: ut nempè, quò vita brevior eſſet, ars autem longior, eò impenſiori curà maiorique animi contentione opus ſibi eſſe intelligerent optimarum artium ſtudioſi, ut brevi eas tempore adipiſcerentur. Quanquàm autem huiuſmodi explicationem, veram illam quidèm; ſed, veluti Hippocratis ſenſui non ſatis aptam, minùs approbet Galenus: attamen ità eo ipſo in loco interpretatur, ut doceat, breve tempus ad artem perdiſcendam ſufficere, ſi recta ſtudiorum via conſtanſque labor adhibeatur. non poſſe quidem ab uno eodemque homine, quantùm vultis, diligenti & ſtudioſo, artem aliquam & inchoari & ad complementum uſque perduci. quod ad inventionem ſpectat: ſed, poſtquam reperta fuerit, pluresque multorum annorum decurſu ad eam conſtituendam perficiendamque allaboraverint; nihil iàm eſſe, cur breviori temporis ſpatio quamcunque artem quiſque non comprehendat: eaque de re perbreves conſcribi commentationes oportere, quibus omnia, quę magni quique viri multo tempore magnoque labore obſervarunt, incredibili quodam & temporis & laboris compendio, ſub unum veluti adſpectum ſubijciantur. Sed cur in una tamdiù arte immoramur? quaſi non in toto di-

to di-

to diſciplinarum orbe noſtra verſetur oratio. Age verò, quantus qualiſque eſt quàmque hominibus omnibus inditus à naturà cognitionis amor & veritatis! quàm numquàm otiatur in nobis hęc veri inveniendi cupiditas! quàm rerum novitate pueri capimur & detinemur! quanto diſcendi ardore impellimur ad ſtudia adoleſcentes! quàm magnam vitę noſtrę partem viri, ſępè etiàm cùm maximo rei familiaris detrimento, Litteris rerumque cognitioni impendimus! quo ſtudio, etiam qui à rebus gerendis longè abſumus, ſenes res geſtas legimus & audimus; neque tantùm hiſtorijs, verùm etiam fabellis, recreamur! quàm denique in omni ętate, ut alijs vacuus curis animus ſecùm eſſe permittatur, non quieſcit tamen hoc ſciendi omnia deſiderium! Solonem ferunt, quem in Sapientum numero Gręcia habuit; quùm eſſet ex hac vità diſceſſurus, aſſidenteſque lectulo amicos, de re quapiam demiſſè differentes audiſſet, rogaſſe, ut vocem attollerent: exitum quippè vitę iucundiorem ſibi fore, ſi aliquid diſcens moreretur. Tanta humanum genus diſcendi cupiditas tenet; tantaque indè eſt, rebus cognitis, animi noſtri oblectatio. id enim, quo uno beſtijs maximè pręſtamus, & homines ſumus, mentem ſcilicet noſtram, rerum ſcientia perficit, honeſtiſſimàque complet voluptate. An ergò exiſtimabimus, fruſtrà hunc eſſe in nobis cognoſcendi veri ardorem, eàque in hominum genus iniquitate fuiſſe naturam, ut, quùm tàm vehementi perpetuoque impetu nos ad omnium liberalium doctrinarum ſtudia rapiat non repugnantes; inſtrumenta tamen denegaverit, quibus earundem artium ſcientiam aſſequeremur? An totum diſciplinarum orbem immenſis curis vigilijſque percurrit Galenus, nihil ut in jis proficeret? An Cleanthes Aſſius, qui noctem hauriendis aquis, diem ſtudijs liberalibus dediſſe fertur, nullum alium retulit laboris tanti fructum, niſi ut animum in artibus comparandis deſponderet? An inane in Euclide Megarico cenſebimus ſtudium ſapientię adeò eximium ac ſingulare, ut, veſte muliebri indutus, noctu ad Socratem audiendum venire Athenas non dubitaret, quò nulli ex Megarenſibus, ſub pœnà capitis, pedem licebat inferre? An, ut innumerabiles alios ex totà antiquitate viros doctiſſimos omittam, quibus totà vità nihil antiquius fuit, quàm pulcherrimo inſtrui optimarum omnium facultatum apparatu; fruſtrà Pythagoram, fruſtrà Democritum, fruſtrà Platonem, quales, Deus bone, viros! dicemus, patriam, ubi ſummo honore florebant, reliquiſſe, ultimaſque peragraſſe terras, ut, periculoſiſſima per barbaras incultaſque nationes peregrinatione, nullum non doctrinarum genus à ſapientiſſimis omnium populorum viris diſcere vellent, ſcire autem non poſſent? O' miſeram humani generis conditionem! ò pœnitenda hominum vota, ſi Sapientię, qua bonarum omnium artium continetur cognitio, pulchritudinem ardentiſſimè concupiſcant, illam quęrant, meditentur, ad illam maximo conatu anhelent; neque unquàm tamen complectantur! Sin & nihil fruſtrà molitur optima parens natura, & nulli deeſt ex reliquis animantibus, ut fines adipiſcantur ſuos; quantò maiori curà proſpexiſſe homini reputanda eſt, animantium ceterorum principi, quem unum ratione uti voluit, omniumque fecit capacem diſciplinarum? ut nempè, quemadmodùm ſummam nobis ingenuit percipiendę veritatis cupiditatem, ità & copioſiſſimè ſubminiſtret, undè omnium bonarum artium, quantùm homini ſatis eſt, ſcientiam obtineamus. At fallà plerique exiſtimatione decipiuntur, quibus quùm omnia ad omnem doctrinarum elegantiam affatim à naturà ſuppetant adiumenta; otio ſuo & ingenio abutuntur, maluntque ingrati naturam reprehendere, quàm ſuam ipſorum ſegnitiem emendare. Quę autem quantaque ſit humani ingenij facultas, quid in univerſo artium omnium ſtudio poſſit, ſi annitatur; clariſſimè ij docent, quos ſummis laudibus celebrandos duximus, ſapientiſſimi antiquorum viri: quos omni ſcientiarum genere ornatos inſtructoſque maximè fuiſſe accepimus. His verò dùm Democritum accenſeo, cui atomi, noſtris his temporibus, magnam in Peripatetico Regno conflarunt invidiam; nolim, cogiteris, Auditores, aliquem de grege Philoſophum, qui cùm maiorum gentium Philoſophis non ſit conferendus; ſed tantà virum eruditione, ut Hippocrati ipſi Coo maximæ fuerit admirationi; & quùm plurimos, tùm diſcendi ardore, tùm rerum omnium doctrinà, vicerit, nemini ſecundus videatur. Etenìm, præ ſapientiæ, quo incendebatur, ſtudio ampliſſimas opes humanaque omnia contempſit; peregrinatuſque eſt in Perſidem ad Magos & Chaldęos; in Ægyptum ad Mathematicos; in Æthiopiam atque Indiam ad Gymnoſophiſtas; in omni autem Sapientiæ par-

te adeò

Digitized by Google

te, adeò profecit, ut quinque certaminum victori non abſimilis diceretur, quòd τὰ φυσικὰ τὰ ἠθικὰ, τὰ μαθηματικὰ, τοὺς ἐγκυκλίους λόγους καὶ περὶ τέχνην πᾶσαν ἐμπειρίαν, perfectiſſimè coniunxiſſet. Iam verò ſi artes ipſas propiùs intueamur, &, quarum amore tantoperè exardemus, proponamus ob oculos; mirum eſt, Auditores, quanta ſit earundem connexio, quantus ordo, quàmque uno ſocietatis vinculo coaleſcant. Non dicam equidèm, quod admirabiliter potiùs, quàm verè, dicere viſus eſt Mneſarchus, eo amicitiæ fœdere coniunctas inter ſe eſſe ſcientias & colligatas, quo nectuntur copulanturque virtutes, quibus humani perficiuntur mores; ut eum, qui unà præſtat facultate, locupletiſſimus ceterarum omnium doctrinarum comitatus ſequatur. quanquàm homo Stoicus nil voluerit aliud, quàm, qui eſſet eloquens, omnes eum virtutes habere, quòd benè dicendi ſcientiam in virtutum numero collocabat. Sed illud dicam, quod à Platone aſſertum in Epinomide, faciliorem longè contractioremque, quàm vulgus exiſtimet, reddit omnium diſciplinarum curſum, miro quodam inter ſe conſenſu bonas cunctas artes ſapientiſque viri proprias concordare; & hanc liberalium doctrinarum in unum veluti conſpirationem facillimè intellectum iri, ſi quis vim rationis eius, undè omnia alia pendent & ordine quodam cognoſcuntur, anteà exploraverit. Quòd ſi altiora hæc eſſe videntur, quàm ut infirmo adhuc accommodata ſint captui adoleſcentium (quanquàm, ubi de toto doctrinarum orbe loquimur, nihil, niſi excelſum atque à ſenſibus noſtris remotiſſimum, ſapiat, neceſſe eſt, oratio) illud tamen conſtat, non tantam, quantam aliqui volunt, inter diſciplinas diverſitatem inveniri, quę omnes ad veritatem unam referuntur. Quid enim tandèm ſpectant illę ipſæ artes, quę alijs omnibus maioribus artibus famulantur, & benè ornatèque loqui docent, numeriſque orationem conſtringere, ut maiori, quam fieri poſſit, concinnitate lenocinioque verborum, animi noſtri ſenſa expromimus? veritatem. Quid profitetur benè diſſerendi facultas, quam, verbo græco, Διαλεκτικὴν appellamus? veritatem. Quid ſpeculantur unquàm Mathematicę diſciplinæ, quarum vaſtiſſimo gyro numeri, ſonorum vocumque modulatio; operum, quæ vario hominum uſui, tùm delectationis tùm neceſſitatis cauſà, deſerviunt, exacta ratio; cæli, terræ Mundique totius dimenſio, continentur? veritatem. Quid Phyſice in ampliſſimo naturæ theatro, ubi infinita rerum varietas, admirabili diſtincta ordine, pulcherrimum ſui ſpectaculum præbet, contemplatur? veritatem. Eæ quoque, quæ in agendo verſantur, facultates, quò primùm, veluti ad certiſſimam quamdam tutiſſimamque actionis cuiuſcunque regulam, reſpiciunt, niſi ad veritatem? Veritatem Ethice, ut animum curet; veritatem Medicina, ut corpori ſalubritatem afferat; veritatem Iuriſprudentia, ut ęqua civium iura conſervet; veritatem Politice, ut publico civitatis bono conſulat; veritatem Oeconomice, ut rem privatam benè adminiſtret; veritatem artes omnes, ut ſua ritè expleant munera, inquirunt. Denique ipſum veritatis fontem ſummumque rerum principium & formas ab omni concretione materiæ quàm longiſſimè alienas, Theologia, conſcia Divinorum ſcientia, intuetur. Quùm ergò una veritas in omni doctrinarum ſtudio maximè quæratur, eamque humana mens tantà ſibi cognatione ac neceſſitudine devinctam teneat & copulatam, ut nihil, niſi verum, percipere poſſit, atque in veri perſpicientià beatitudinem aſſequatur ſuam; quænam illa eſt uana deſidiæque plena ignavorum atque otio marceſcentium hominum expoſtulatio, quòd tantà diſciplinarum in diverſa tendentium magnitudine ſimul ac varietate ingenium confundatur humanum ac propemodùm obruatur? Non ità ſanè exiſtimavit, ſummus dicendi magiſter Romanæque iuventutis optimus inſtitutor, Fabius Quintilianus, qui, quùm Oratorem, quem inſtituendum ſibi ſumpſerat, nullius ornamenti expertem eſſe oportere oſtendiſſet; primam quoque ætatem pluribus ſimul artibus imbuendam exornandamque eſſe, affirmavit. Atque utinàm tanti apud nos eſſet Quintiliani auctoritas, ut pueri noſtri ea veluti temporum ſubſidia, quæ à Grammatices ſtudio ſuperſunt, erudito illi Geometriæ pulueri alijſque huiuſmodi amoenioribus ſtudijs, donare docerentur. O' longam illam ad diſcendum ætatem, ſi non teſſeris, non nugis, non otioſis ſermonibus, non denique ſomno, inutiliter conteri, aut potiùs prodigi, ſineretur! eſt enim maximè docilis & laboris patientiſſima, tàm facilique fruitur ingenio atque in omnem partem veloci, ut periculum nullum ſit, ne ſtudiorum onere, pluſquàm opus ſit, fatigetur; ſed varietate ipſa reficiatur potiùs, minuſque ſentiat, quàm ſi uno in

labore

Digitized by Google

labore perſeveraret, difficultatis. Quoniàm verò ignavia noſtra facit, ut variis ſimul occupatum Litterarum ſtudiis ingenium diſtrahi aut obtundi, non perfici aut excoli, videatur; & reverà humanæ mentis facultas, quantacunque illa ſit, finita eſt ſuiſque terminis circumſcripta: non id certè oneris adolescentibus noſtris imponam, quod ferre ipſi non valeant, ut pluribus, & quàm diverſiſſimis diſciplinis eodem ſimul tempore ſufficiant. Satis erit, mihi credite, optimi adolescentes, non confusè aut tumultuarià quadam operà, veſtra pertractare ſtudia; sed eum, quem incepiſtis, curſum doctrinarum certà ratione moderari, ut à facilioribus ad difficiliora progreſſi, unàque quadam & continuà ſerie unam poſt aliam adepti facultatem, elegantiſſimum illum orbem conficiatis. Quemadmodùm enim, ſicui unò ſimul intuitu totius Mundi vaſtiſſima compages ſpectanda exhiberetur; obrueretur planè innumerà rerum omnium multitudine; neque, quanta quàmque admirabilis ſit & divina, Vniverſi pulchritudo, diſcerneret; ſi autem ad ſingulas partes, quibus Mundi machina coalescit, oculos cogitationemque converteret, & veluti diſtribueret, ſimulque ſummum illum, quo suis quæque aptantur locis, ordinem diſtinctè conſideraret, ei quàm facillimè tota Vniverſitas innoteſceret atque admiranda rerum omnium consenſio: ità sanè confusus ille atque indigeſtus ſcientiarum omnium adſpectus, qui primò occurrere tyronibus solet, ſuà vos magnitudine deterret ac ferè opprimit adhuc in limine conſtitutos, Sed, ſi diligentiæ accedat ordo, & per partes discatur, quod cognosci ſimul totum non poteſt; brevi eventurum polliceor, ut experiamini, quàm artium magnitudines rectà ſtudiorum partitione minuantur. Hic ego quid prædicem, quàm non adeptu ſit longa Sapientia? quantum ad ſtudiorum omnium metam vobis ſuppeditet temporis? quanta ſit ingeniorum veſtrorum promptitudo atque acumen? Quæ omnia ſi amplificare velim dicendo, & per se magna, verborum exaggeratione maiora reddere; latiſſimus quidem ſeſe mihi obtulerit campus, in quo expatietur oratio: ſed meritò reprehendar, quòd, dùm brevem artium curſum adoleſcentibus propono, ut alacriter percurrant; tantà orationis longitudine, artis ipſe meæ oblitus, peccaverim. Attamen danda hæc eſt diſcentium imbecillitati venia, ut ſingula, quæ in quâlicunque illo ſcientiarum itinere properantes non parùm remorantur, quàm breviſſimè proſequamur. Nàm, quantùm ad exactam rerum omnium cognitionem pertinet, ea pleroſque ſummam in deſperationem adduxit cogitatio, quòd & Plato teſtatur in Amatoribus & quotidiana docet omnium experientia, ſemper aliquid in vità diſci; ſemperque aliquid eſſe, quod, quamdiù vivimus, diſcamus. Neque ego, Auditores, tantùm ingenio detulerim humano, ut exiſtimem fieri aliquandò poſſe, ut nihil omninò ſit, quod homo unus in qualibet arte non comprehenderit. Quàm multa enim vel in ipſà Grammaticà (ut certius indè de maioribus, quarum doctrinam profiteor, facultatibus iudicium fiat) non ſolùm me latent, qui nunquàm ab amoenioribus illis Litteris abhorrui; ſed viros longè doctiſſimos atque in toto Criticæ eruditionis genere exercitatiſſimos; & de quibus ſi ſuperbi illi Palæmones interrogentur, erubescere cogantur. Hæc autem quanquàm ità vera ſint atque apud omnes explorata, ut hominem Theologum minimè pudeat, in pluribus, quę ad rem Grammaticam ſpectant, inſcitiam fateri ſuam; eò ne tamen deprimenda vobis veſtra erunt ingenia, adoleſcentes, ut exiſtimetis, aut pluribus diſcendis plures eſſe vitas dedicandas, aut unam duntaxat artem pertractandam ſemper eſſe, atque in uno vel leviori ſtudio, cùm deſidioſà quadam voluptate, ità conſeneſcendum, ut diſcentes vita deficiat? ipſa enim unius eiuſdemque artis perpetua tractatio semper aliquid gignet, quod inveſtigetis. Sin vos unius artis delectatio non tenet, & aliæ sunt, non opinor, indignæ, quæ à vobis percipiantur; nequid ego dicam, vos ipſi perſpicitis, quis vobis modus ſit in toto ſtudiorum curſu adhibendus, ut non uſque ad ſenectutem in re aliquà ſuperſtitioſè detineamini; ſed in qualibet arte non diutiùs immoremini, quàm ſobria rei cuiuſque cognitio poſtulare videatur. Quis enim quùm in alijs omnibus rebus, tùm maximè in ſtudijs, modum non requirat, ubi, non ſolùm abſque ullo doctrinæ detrimento, verùm & magnà aliquandò utilitate, plurima ignorantur, quorum cognitione nihilo melior aut doctior evadas? Quare is mihi verè ſapiens, non, qui minuta quæque, immenſo quidem ſtudio, ſed, maiori curioſitate, quàm fructu, perſcrutetur; ſed, qui eà contentus ſit, quæ ſatis eſt, scientià; non, qui in puerilibus altercationum

nugis,

ronymum Cardanum, iniuſtitia Carneadem, ſimius Canterum, Lucianum muſca, mus Polycratem. Nec febri, cœcitati, inſaniç, bello, qui celebrarent, defuerunt. An non longiſſimam ad meliora ſtudia Grçcorum illorum vitam crederes, quibus etiàm vacabat, curioſè inquirere, quot remiges Vlyſſem comitarentur, quùm non expreſſiſſet Homerus; vel, prior ne ſcripta eſſet Ilias an Odyſſea? O' magnos homines in nihil agendo occupatos! qui tamen perditi temporis culpam, aut in naturç noſtrç infirmitatem aut in circumſtantia undique negotia transferre conſueverunt. Tu verò, delicatule adoleſcens, totum, quod Litterarum ſtudijs impendere debueras, tempus, ſpectaculis tribuis, intempeſtivis convivijs, aleç, pilç, aucupio, venationi alijſque huiuſmodi voluptatibus: quidquid laborioſam occupationem affert, vehementer refugis, uno otio delectaris, atque ità ſummo in ingenij animique torpore vivis, ut dormienti propior uidearis, quàm vigilanti: deindè orationi meç obſtrepere audes, quaſi ad integrum artium omnium abſolvendum curſum vita ipſa tua non ſufficiat, quç ſi ſufficeret homini in alijs omnibus, prçterquàm in Litterarum ſtudijs, ſemper occupato, iure miraremur. Tantùm verò abeſt, ut humanç vitç ſpatium cunctarum artium magnitudine ſuperetur, ut potiùs totum illum artium curſum intrà breviores adoleſcentiç primçque duntaxat iuventùtis anguſtias comprehendam. Quod enim tempus ſtudijs omnibus idoneum magis atque aptum eſſe poteſt, quàm primus ille adoleſcentis flos çtatis, quà maximè viget ingenium, doctrinarumque ſemina facillimè in animo imprimuntur, impreſſa altiſſimè defiguntur, defixa tenaciſſimè inhçrent, & demùm liberrima diſcendi omnia opportunitas ſuppeditatur? Quç contrà ad diſcendum minùs accommodata ætas, quàm illa maturior, qua induruit ingenium; &, compreſſo animi vigore, illa percipiendi celeritas evaneſcit, mentis obtunditur acumen; pudor etiam & vitæ ratio ſæpè prohibet quærere, quæ quis ignorat; &, ut omnia alia adſint doctrinæ adiumenta, otium immenſa negotiorum turba interpellat, diſcendi occaſio agendi neceſſitate prævertitur? Sed tu, adoleſcentior, rectè ætatem partire tuam, nec eo tempore apud Grammaticos detinearis, quo, toto percurſo Philologiæ amœniorumque omnium Litterarum ſpatio, gravioribus diſciplinis opera tibi impendenda eſſet; ſed, quò breviorem diſcendi commoditatem breve adoleſcentiæ tempus pollicetur, eò ad ſapientiam magis properandum eſſe, intelligas. Magis te ergò libri, quàm ſpectacula; labor magis, quàm ignavia; magis ſobrietas, quàm compotationes; vigilantia magis, quàm ſomnus, magis Minerva, quàm Venus; Litteræ magis, quàm ludus, delectent. Non equidèm improbos à te exigam Didymi labores, quem χαλκέντερον appellaverunt, quòd tàm aſſiduus ac propemodùm ferreus in ſcribendo fuerit, ut quatuor librorum millia [mirum dictu!] accumularet. imbecilliores ſunt forsan vires tuæ, quàm ut dies noctibus, noctes diebus, ſine ullà vel honeſtæ remiſſionis interruptione, in diſciplinis addiſcendis coniungas. Sed illud tamen exigo, ut diligentià, qua una virtute, ut teſtatur Tullius, reliquç continentur, vitæ brevitatem compenſes: exigo, ut, nullà malè collocatà diei parte, quàm longiſſimam adoleſcentiam efficias: exigo, ut tecùm verſari ſcias, &, ſi ſocietatem amas, ſtudiorum tuorum comites, ſeù duces potiùs, viros totius antiquitatis doctiſſimos nanciſcaris, qui te certiſſimè ad Sapientiam perducant: ut Aldum illum Seniorem, hominem in Grçcis Latiniſque auctoribus recenſendis accuratiſſimum, antè oculos tibi proponas, qui, ne, importunis amicorum confabulationibus, à ſuis ſtudiis avocaretur; Muſæi oſtio inſcripſerat, nequis ſecùm agere, niſi paucis, vellet; niſi forſan, tanquam Hercules, defeſſo Atlanti humeros depoſiturus, veniſſet. Exigo denique, ut tempore uti diſcas & vivere, quod ſi, ſedatis animi perturbationibus, quç te huc illuc tranſverſum agunt, didiceris; tùm demùm apparebit, quàm in longà vità brevis tibi ſit artium omnium curſus futurus. Nunc verò, si vos, adoleſcentes, maximè commovent exempla, quibus, ad animos quamcunque in partem pertrahendos impellendosque, fortius in humano genere argumentum inveniri nullum poteſt; totius vetuſtatis memoriam breviter mecùm percurrite: & non ſolùm eos, quos hactenùs ità laudavimus, ut omni maiores laude viderentur; ſed & longè plures invenietis, qui, quùm omnibus artibus fuerint liberalibusque diſciplinis inſtructiſſimi, certiſſimo poſteris documento oſtenderunt, ad omnem nos ſcientiam pervenire poſſe, ſi eorum exempla ſectemur. Sed in tantà exemplorum copià, in qua prçſtantiſſima ſeligimus, ne in immenſum creſcat oratio; quis unquàm venerabile ſacroſanctumque Philoſo-

phiæ nomen audivit, cui primus non obverſetur animo, Philoſophiæ hoc tempore princeps, Stagirita Ariſtoteles? de cuius laudibus eò minùs tacere nobis licuit, quò paullò antèa impenſiùs Democritum commendabamus: ne Democriticæ potiùs ſectę, quàm Peripateticę, periculoſa apud noſtros homines ſuſpicione, favere videamur. Tantæ autem ſunt, quæ Philoſophorum maximo, Ariſtoteli, debentur atque à doctiſſimis noſtrę & ſuperioris ętatis viris tribuuntur, laudes, ut pręſtet eas omittere, quàm minùs pro dignitate recenſere. ut iure ab omnibus ſuprà modum celebretur, qui non in Philoſophia ſolùm, & ijs, quæ Philoſophię finibus immenſis comprehenduntur, facultatibus; ſed in ceteris quoque omnibus artibus: neque ſolùm inveniendi iudicandique acumine; ſed ſumma quadam dicendi copià & ſuavitate, modum ingenij excelſerit humani. Quid Ariſtoteli Anicium Boethium adiungam, qui primus Latinis Litteris Ariſtotelis Philoſophiam ità illuſtravit, ut ſimul, quantùm in omnibus honeſtis diſciplinis ipſe eminebat, oſtenderet. Quid Averroem, Arabum longè doctiſſimum, etſi ſequioris ętatis, qui, ob ſummam ſuam omnibus in artibus eruditionem, Ariſtotelis mentem, poſt Alexandrum Aphrodiſienſem, tantà fide expreſſit atque ingenij felicitate, ut magnificam Commentatoris nuncupationem, κατ' ἐξοχὴν, promeruerit? Quid Moſem Maimonidem Iudęum commemorem, qui primus in nugaciſſima gente ſapere incepit, ne apud ſolos Gręcos aut Latinos ſedem collocaſſe Sapientiam arbitremini; Barbarorùm autem conſortia dedignari? quid paullò vetuſtiorem alium Arabem, Avicennàm, qui artem Medicam primus in ordinem redegit: tantà autem fuit diligentià, ut, anno ętatis decimo, impium ſuperſtitioſiſſimæ ſectæ volumen memorià totum complecteretur; omniumque diſciplinarum notitiam adhuc puer, nullo uſus magiſtro, ſibi comparaverit? Quid de Marco Terentio Varrone dicam, quem Romanorum omnium eruditiſſimum veteres commendarunt? Quid ex noſtris Origenem repetam atque Auguſtinum, qui cunctas liberales artes admodùm adoleſcentes didicerunt? Quid? ut ignaviæ viros noſtræ pudeat, feminæ ipſe plurimæ omnibus ad miraculum excultæ Litteris referuntur, ut, Cratis uxor Hipparchia, Pulcheria & Eudocia Auguſtæ, Zenobia Regina, Irene itèm Auguſta, Aſpaſia, Theano, Catharina, feminarumque clariſſima Hypatia Alexandrina, Theonis Philoſophi filia, quæ in Platonicam Plotini ſcholam ſucceſſit, tantà doctrinæ famà, ut, quotquot eà ætate Philoſophiæ ſtudio flagrabant, ad illam undique confluerent. Quin & à Romano lapide Eucharis quædam, quatuor & decem annorum erudita in omnibus artibus virgo, poſterorum memoriæ conſecrata invenitur. Ad eos veniam, propter quos omnis hæc inſtituta eſt oratio, nempè ad Oratores, de quibus minimè eſt dubitandum, non potuiſſe tali exiſtere, quali fuerunt, eloquentià, ſummà atque admirabili, niſi omnem rerum ſcientiam animo comprehendiſſent. Hæc eſt enim vera eloquentia, quæ ex omnibus ſimul artibus omniumque rerum cognitione, in eruditam quandam ornatamque ſermonis elegantiam exundat; non, quæ, clamoſo quodam verborum curſu, aut, compoſito ad ſaltationis ſimilitudinem geſtu, ex communi hominum opinione vulgarique rerum notitià, quid apud imperitam multitudinem, cùm plauſu quodam, dicat, mutuatur: &, ſi obiter licet mihi veteri illà Marci Antonij diſtinctione uti; ex ijs plurimi, quos, è ſuggeſtu popularem auram concionando captantes, vulgus hodiè eloquentes putat atque admiratur; in diſertorum quidem numero reponi, eloquentes autem dici non poſſunt, quòd ad dicendum non omnibus ingenuis artibus inſtructi accedant. Sed, ut ad veteres Oratores revertamur, quos in omni doctrinarum genere præſtitiſſe, argumento eſt non obſcuro ipſa illorum ex omnibus diſciplinis eruta eloquentia: illuſtris imprimis eſt omniumque gentium Litteris celebranda, Leontini Gorgiæ & Elęi Hippiæ memoria, qui etſi arrogantiores impudentioreſque fuerint, quàm honeſtos homines decebat: attamen ſi artes omnes ingenuas uterque non quàm optimè calluiſſet; neque unus, in magnà hominum frequentià, de omnibus, de quibus interrogaretur, rebus ſe copioſiſſimè reſponſurum profeſſus eſſet; neque alter toti penè Græciæ, quæ ad ludos Olympicos convenerat, non liberalium modò facultatum, Oratoriæ, Poeticæ, Geometriæ, Muſicæ, Phyſicæ, Politicæ reliquarumque omnium, ſcientiam; ſed &, quæ ſuà manu confecerat, annulum, pallium crepidaſque, oſtentaſſet. Eos tamen non commemorabo, ne, ſi à ſolis Græcis doctrinæ petantur exempla, di-

ſcant

ſcant ipſi, inſolenti quodam faſtu, Latinis inſultare. Non commemorabo Demoſthenem, Græcorum omnium doctiſſimum ſimul atque eloquentiſſimum Oratorem, quem puerum admodùm actiones pupillares habuiſſe tradiderunt. Non Iſocratem, nitidiſſimum dicendi auctorem, cuius ex inſtitutione innumeri eloquentiæ principes prodierunt. Non Thraſymachum Calcedonium, Prodicum Ceium, Protagoram Abderitam, Lyſiam, Hyperidem, Æſchinem, Periclem, Phalereum Demetrium, aliosque benè multos, quos in omni ſtudiorum genere preſtantiſſimos atque, ob ſingularem rerum omnium peritiam, ad dicendum in utramque partem paratiſſimos, Athenæ præcipuè, foecundæ eloquentiæ bonarumque artium parentes, tulerunt. Neque etiam in Romanorum commendatione nimis dicendo diffundar, quorum orationes cùm admiratione legi olim conſueviſſe, teſtatus eſt Vipſanius Meſſalla in eo, quem Fabio Quintiliano cùm doctiſſimis viris adſcribendum cenſeo, Dialogo de cauſſis corruptæ Eloquentiæ. Non Lucij Craſſi, quem tantam doctrinarum varietatem in tantis occupationibus adipiſci potuiſſe, ſummè Quintus Catulus mirabatur. qui ſanè Craſſus, nono decimo ętatis anno, in Caium Carbonem dixit ſuprà hominum expectationem eloquenter. Non Caij Cęſaris, qui, primo & vigeſimo anno, Dolabellam; non Aſinij Pollionis, qui, ſecundo & vigeſimo, Caium Catonem; non Calvi, qui, non multò ętate antecedens, Vatinium inſectatus eſſe fertur. Quintum Hortenſium omittam, atque illos vetuſtiores, Quintum Valerium Soranum, Marcum Manilium, Sext. Ælium, Marcum quoque Cenſorium Catonem, in quem unum uirum togæ militiæque ornamenta cuncta confluxerunt, ut idem eſſet optimus Orator, optimus Senator, optimus Imperator; atque, ut nihil non sciret, quod ſciri poſſet, Grçcas Litteras, quas in iuventute oderat, ſenex didicerit. Iſtos omnes, quorum non ex aridis Rhetorum præceptis, ſed ex intimis Sapientiæ fontibus, profluxit eloquentia, præteribo; nec me porrò detinebit, qui Romanorum in ſe omnium ora præ ingenij ætatiſque admiratione convertit, Cæsar Auguſtus, duodecim natus annos, aviam pro Roſtris laudaturus. Vnus ſit nobis Oratorum omnium loco, qui ad ſummum artem dicendi faſtigium evexit, omniaque omnium aliorum, qui ubique locorum & gentium eloquentià floruerunt, decora & virtutes, ad Grçciæ invidiam admirationemque Romæ, perfectiſsimè in ſe complexus eſſe videtur, vim Demoſthenis, ſuavitatem Iſocratis, ſubtilitatem Lyſiæ, copiam Platonis, Ariſtotelis acumen. Hic eſt, quem non, niſi honoris cauſſà, nominandum puto, Marcus Tullius Cicero, quem, ſive ſummum Oratorem ſive ſummum Philoſophum, appellare velis, nunquàm ſatis pro merito commendaveris. Fuit certè utraque in laude ſummus, in quem totas ſuas vires Eloquentia ſimul ac Sapientia profuderunt. Neque enim, ut ipſe profeſſus eſt, illa tanta dicendi ubertas, ut, teſte Fabio, Cicero iàm non hominis, ſed eloquentiæ nomen habeatur; ſuppetere illi in tantà varietate rerum potuiſſet, niſi animum ſuum doctrinà Sapientiæque ſtudijs excoluiſſet. Enim verò ſic ſe ab ineunte ætate ad omnem eruditionem paravit, ut, quùm à Quinto Mutio Scævola Ius civile, à principe Academiæ Philone omnem Philoſophiæ partem, à Stoico Diodoto tùm alias artes, tùm Dialecticam, à Molone Rhodio Oratoriam, penitùs hauſiſſet, doctus in Forum, non docendus, veniret; primamque pro Sex. Roſcio cauſſam, ſex et viginti natus annos, maximà audientium commendatione, haberet. Neque hac contentus, Grçciam Aſiamque totam peragravit, ut à ſapientiſſimis atque eloquentiſſimis eius ætatis viris, & præſertim ab Antiocho, celeberrimo veteris Academiæ Philoſopho, à Demetrio Syro, à Menippo Stratonicenſi, à Dionyſio Magnete, atque ab Apollonio Molone Rhodio, de omnibus rebus erudiretur. O' virum immortalitate digniſſimum, qui, quùm iàm ſummus Orator eſſet, aliorum ſe diſciplinæ, veluti recoquendum, tradere non dubitavit! ò admirandam hominis induſtriam, qui feliciſſimam, quàm à naturà ſortitus eſt, dicendi facilitatem tantà curà expolivit! ò ſummam cum ſumma ſapientia coniunctam eloquentiam! Etſi verò omnibus ijs artibus, quibus Tullius egregiè inſtructus in Forum proceſſit, non ſemper in dicendo ſit uſus; apparet tamen, quantùm in amoenioribus Litteris, in Geometria, in reliquis Mathematicis, in Dialecticà, Phyſicà, Iuriſprudentià, Ethicà, facultatibus omnibus, eminuerit. Quis enim illo in Hiſtoricorum Poetarumque lectione verſatior? in regionum locorumque deſcriptione accuratior? in argumentando acutior? in naturæ cauſſis perveſtigandis

perſpica-

perſpicacior? in civili vità prudentior? in bonis ſuadendis utilior? in omnibus quacunque de re diſputationibus copioſior? Verùm quid Ciceronem diutiùs proſequor, cuius nemo laudes æquaverit, niſi parem illi adhibuerit eloquentiam? quid vetera clariſſimaque eorum exempla, quos rerum omnium artiumque ſcientia brevi tempore exornavit? quaſi ſcilicet Natura, tàm pia in priſcos homines parens, quàm impia in recentiores noverca; illorum, qui nobis docendis elaboraverunt, ditandis ingeniis totam foecunditatem exhauſerit ſuam; poſteritatem verò miſerabili ſterilitate damnaverit. Immò verò, ſi recentem noſtramque ætatem animo reputemus: non habet illa, cur de ſuorum ingeniorum infelicitate queratur; ſed habet potiùs, undè noſtræ naſcendi ſorti valdè invideat antiquitas, quòd omnia, quæ vetuſti rerum inventores agnoverunt, minimè nos lateant; plura autem agnoverimus, quæ illos latuerunt. Non libet hoc loco, ne patientià veſtrà abuti velle videar, Auditores, integras Bibliothecas excutere, aut eos libros pervolvere, quibus, noſtris his temporibus, gravida Sapientiæ pueritia, magnà eruditi Orbis admiratione, Litterarum Rempublicam locupletavit. Sciunt omnes, qui Litteras noverunt, quàm puer Ioſephus Scaliger Oedipum, pulcherrimam tragoediam, elucubraverit. Sciunt, quàm parvà ætate Hugo Grotius Martianum Capellam, nobilem in paucis ſcriptorem, ab innumeris mendis expurgaverit notisque illuſtratum in lucem emiſerit. Sciunt, quàm adoleſcentes, Nicolaus Rigaltius Funus Paraſiticum, Iohannes Barchlaius Euphormionem, Iuſtus Lipſius Varias Lectiones, alij opera alia, quæ notis eruditiſſimis adornarunt, ediderint. Nec eſt, cur huc referatur, quod de Andreà, Petro & Iacobo fratribus Canterijs ſcribit Henricus Cornelius Agrippa, qui, artis, quam ab auctore Lullianam vocant, beneficio, in omni diſciplinarum genere decennes diſſeruere. Nàm quàm parùm vanę iſti arti fidendum ſit, idem ipſe in libro de Artium vanitate Agrippa, tàm verax hac in parte quàm in plerìſque alijs fallax auctor, oſtendit. Vndè, quòd Petrus Daguinus Mediatus & Iacobus Ianuarius, quùm, graviori iàm ætate, Litteris incumbere cepiſſent, adeò profecerint, ut doctiſſimis viris miraculo haberentur; non Raymundi arti; ſed ſummæ hominum diligentię ſtudiorumque aſſiduitati, attribuerim. Vtinam uerò Agrippa malis artibus optimum ingenium, ſub ſpecioſo occultæ Philoſophię nomine, non corrupiſſet! in ipſà enim adoleſcentià tantà artes omnes imbiberat ſedulitate, ut non perpetuo ſilentio damnandus (ut optimo eum iure graviſſimi Patres damnarunt); ſed ſummis ad cęlum efferendus laudibus, videretur. Sed omittere tamen non poſſum clariſſima duo ſeculorum omnium ingenia, Iohannem Picum Mirandulanum & Iacobum Critonium Scotum, quorum hic alter, vigeſimo ætatis anno, decem linguarum peritiſſimus, Philoſophiam inſuper, Theologiam, Mathematicas ceteraſque omnes diſciplinas aſſecutus fuerat: Picus verò, quem Etruſci ſermonis auctorem habere potuiſſemus, candidum imprimis atque elegantem, niſi amatorios verſus, religione tactus, ignibus deſtinaſſet; Latinę, Græcę, Hebręę, Chaldęęque & Arabicę linguę cognitioni accuratiſſimę eam rerum omnium ſcientiam adiunxerat, ut in omni doctrinarum genere, antè fuerit conſummatiſſimus, quàm ad ętatis maturitatem perveniret; &, quatuor & viginti vix natus annos, ſe de omnibus rebus, quæ ad Peripateticam, Platonicam, Pythagoricam, Chaldęam Hebręamque, tùm divinam tùm humanam, Sapientiam, iuxtà quarumcunque ſectarum & hominum diverſa placita, propriamque ſui ipſius ſententiam, pertinerent, in principe Orbis urbe, adverſùs omnes illius ęvi Sapientes, quos ex omnibus locis ſuo ſumptu evocabat, diſputaturum profiteretur. Quibus exemplis neſcio an luculentiora ulla afferri poſſint, ut iàm omnes fateantur, multos ad liberales cunctas artes perdiſcendas nobis annos ſupereſſe, etiamſi vitam noſtram, non ſenectutis, ſed adoleſcentiæ ſpatio, concludamus. Sed, quemadmodùm pulchrum illis fuit ad omnem doctrinam pręire; ità etiàm atque etiàm videte, adoleſcentes, nę turpiſſimum vobis ſit minimè eos ſequi, quorum pleriſque eadem, quæ vobis adſunt, diſcendi ſubſidia, defuerunt. Neſcio quem enim veluti ſtuporem in aliquorum mihi vultu legere videor, quos, Themiſtoclis exemplo, cui ſomnum Miltiadis tropnęa excutiebant, maximè ad honeſtiſſimam ęmulationem excitari oportuerat: ut, quam in alijs admirarentur, doctrinam aſſequerentur ipſi. At enim tardiora longè eſſe adoleſcentium noſtrorum ingenia videntur, quàm ut cùm maximis illis perſpicaciſſimiſque ingenijs comparari ullo modo poſſint. Verùm, ut ſummorum il-

locum hominum, quos in omnibus diſciplinis perfectiſſimos hactenùs prædicavi, laudibus nihil detrahendum putem; quam tamen ingenij tarditatem non vincit amor veritatis, vigilantia, aſſiduitas, labor, atque, ut uno verbo omnia complectamur, diligentia? Modico vir ingenio fuit Ephorus, in quo ſe calcaribus uti ſolere, ſicut contrà frenis in Theopompo, eloquentiſſimus inter Græcos Rhetores Orator, Iſocrates dictitabat. quàm tamen boni ſcriptoris partes omnes implevit? Tardiſſimo ingenio fuit Cleanthes, quem arieti Timon comparavit. quàm egregius tamen Philoſophus evaſit, qui Stoicorum principi Zenoni tàm ſedulò adhæſiſſe fertur, ut, quæ ab illo audierat, teſtæ oſſibusque inſcribere, chartarum inopià, ſoleret; neque indignus, qui tanto Philoſopho ſuccederet, unus è multis iudicaretur. Mediocri etiam fuit ingenio Cornelius Celſus. qua tamen arte caruit, qui ſua de omnibus ferè rebus luculentiſſimè ſcripta poſteritati reliquit? Te, Guilielme Budęe, appello, vir eorum omnium, quos Gallia tulit, diligentiſſime. Quem in rebus primùm percipiendis te tardiorem obtuſioremque unquàm audivimus? quem etiam undequaque doctiorem eruditioremque reſtitutæ Latinæ Græcęque Litterę habuerunt? quid enim fuit in Romanà Græcaque antiquitate; quid in Iuriſprudentià; quid in Philoſophià reliquiſque omnibus facultatibus, tàm abſtruſum, tàm difficile, tàm ſingulare, quod tu græcè latinèque non minùs, quàm vernaculà Gallorum linguà, eruditus, ſine magiſtro ullo, non inveſtigaveris, erueris, cognoveris? Felicem te tanto viro Galliam! ſed, ò quantò beatiorem uberrimo præſtantiſſimorum ingeniorum proventu Florentiam! Abſit enim, quàm longiſſimè abſit, Auditores, ut hanc genti meæ iniuriam irrogari imprudenter patiar, ut, aut adoleſcentes noſtri ſummam rerum omnium ſcientiam deſperare iubeantur, aut Florentinorum ingenia tarditatis à quoquam inſimulentur. Quæ enim ulla tàm exculta humanioribuſque omnibus artibus perpolita natio de ingeniorum acumine & felicitate cùm Florentinis contendat? quùm paucos, & qui digito monſtrentur, alibi locorum doctiſſimos viros enumeres; hic verò tanta ſit ſemperque omnibus retrò ſeculis fuerit maximorum ingeniorum ubertas, ut Athenæ Florentiam commigraſſe videantur. Quod optimo naturæ conſilio factum puto, ut ea potiſſimùm regio bonorum ſit ingeniorum feraciſſima, quæ, veluti quoddam doctrinarum omnium ſeminarium, Litteras tùm Græcas tùm Latinas bonaſque cunctas artes ab interitu vindicavit, è totà Græcià expulſas in hoſpitium recepit atque in omnem Europam diffudit. Deus immortalis! poteſt ne quidquam ad gentis alicuius induſtriam ſummamque in difficillimis negotiis expediendis dexteritatem comprobandam magnificentius dici aut excogitari, quàm ad Bonifacium Octavum, Pontificem Maximum, à duodecim totius Orbis potentiſſimis Principibus totidem veniſſe Oratores, à ſingulis ſingulos, patrià omnes Florentinos? quorum ea cepit Bonifacium, acerrimum illum ingeniorum cenſorem, admiratio, ut Florentinos, quintum in rebus humanis elementum appellaverit. Hanc veſtram patriam, ſi ſapitis, intueamini, adoleſcentes, quæ, perenni immenſoque Sapientiæ gurgite, in alias omnes terras exundat, eaſque copioſiſſimè irrigat; ipſa verò beatiſſima ſibi ſufficit atque à nullis aliis irrigatur. Vrbium pulcherrimam doctiſſimamque vobis ſemper ante oculos patriam obverſari velim: cuius ſi tanta dulcedo exteros homines minùſque etiam ergà nomen Florentinum affectos, capit, ut regionem ſuam, tanquàm Ithacam, ſaxorum undique aſperitate non niſi capris alendis opportunam, quam tamen immortalitati, vir ſapientiſſimus, Vlyſſes anteponendam cenſuit, penitùs obliviſcantur; tam tenacique Florentiæ vinculo adhæreant, ut nova in dies adminicula potentiorumque virorum fulcimenta quærant, ne divelli indè ullo modo poſſint; quo vos tandem ſtudio, honeſtiſſimo loco nati adoleſcentes, hanc eamdem urbem proſequi decet, quæ, divino quodam beneficio, patria vobis obtigit, ut non aliundè adſcitam, ſed domeſticam, ad propiùs imitandum, virtutem habeatis? Immortalem intueamini maiorum veſtrorum memoriam, qui, etſi ad unius aliquandò præ aliis diſciplinæ cultum atque ornamentum ſtudia potiſſimùm ſua contulerint; nullius tamen rei ſcientià caruerunt. Intueamini, non Claudianum aliquem, tumidum magis fortaſsè quàm ſanum, Poetam, quem, tolerabili culpà, patriæ amor quibuſdam fecit Florentinum videri: ſed, Poetarum Etruſcorum principem ipſiſque Homero & Virgilio (abſit verbo invidia) facilè æquandum, Danthem Aligherium; Latinè Etruſcèque doctiſſimum, Franciſcum Petrarcham; nobiliſſimum hiſtoriæ ſcriptorem, Franciſcum Guicciardinum; eloquentiſſimum ſimul atque elegantiſſimum, cuius ex ore melle dulcior fluit oratio, Iohannem Boccaccium; lepidum illum ruſti-

lum ruſti-

lum ruſticanorum amatoriorumque carminum auctorem, Laurentium Medicem; omnium bonarum artium procerem, & patronum, ſummum in Iuriſprudentiâ virum, Franciſcum Accurſium, qui, quadraginta natus annos, ſe ad Iuris ſtudium applicuit, eo doctrinæ ſucceſſu, ut magno eſſet omnibus documento, nullâ vel ſerâ ætate Florentinorum ingenia à Sapientiâ retardari: celeberrimum Platonicæ Philoſophiæ reſtauratorem, Marſilium Ficinum; inſignem Peripateticæ amplificatorem, Cyriacum Strozzam; omni eruditionis genere ornatiſſimos viros, Petrum Victorium, Bartholomæum Cavalcantium, Benedictum Averanium, Vincentium à Filicaia alioſque innumeros, quorum illuſtria nomina nulla unquàm delebit oblivio. Oculos per omnes latè terras circumferte: &, poſt immenſa regionum mariumque ſpatia, quarta vobis terrarum pars occurret, quam, veteribus ignotam atque à ſe repertam, nomine inſcripſit ſuo Florentinus Veſpucius. Oculos ad cœlum extollite: & nova ſtatim ſydera ſuborientur, quæ primus detexit Florentinus Galilæus. Sed quid attinet, homines, externis aliis ſolutos curis atque uni Sapientiæ ſtudio deditiſſimos, conſectari? quando Matthæo Palmerio Florentino, nobiliſſimo civi, qui, ut noſtræ civitatis tunc erant mores, pharmacopoeus audiebat, nulli laborioſiſſima ars fuit impedimento, quominùs, ſubciſivis, ut aiunt, operis, eos in Litteris progreſſus faceret, ut Alphonſus, Rex Neapolitanus, excellentem viri doctrinam miratus, quales Florentini medicos haberent, requireret, quùm tali pharmacopoeo uterentur. Quòd ſi perſequi ſingulos patriæ noſtræ ſapientiſſimos viros piguerit, totas integraſque familias intueamini, quæ generis non minùs claritatem, quàm maiorum Sapientiam, ad poſteros, hæreditario iure, tranſmiſerunt: Mediceam imprimis gentem, cui, ob ſumma in Litteras merita, æquiſſimum Etruriæ principatum Sapientia ipſa demandavit: deindè pleraſque alias, quas ne uni, pluſquàm alteri, me deferre ſuſpicemini, indiſcriminatim nominatas volo: Bartholomæam, Pandolfinam, Strozzam, Salviatam, Martellam, Capponiam, Acciaioliam, Albiziam, Alamanniam, Gyraldam, Datham, Baddiam, Orlandinam, Bardiam, Manettam, Corſinam ceteraſque, quibus Litteræ æternum nomen pepererunt. Intueamini lectiſſimum hunc Etruſcæ nobilitatis & Sapientiæ florem, viros ætatis noſtræ clariſſimos, qui, pro ſummâ ſuâ artium omnium ſcientiâ, dùm Florentinam linguam ad priſtinum nitorem reducere omnique expolire ornamento, moliuntur; palàm cuique faciunt, quàm benè de ipſis artibus, quas, Etruſcâ linguâ, auctores noſtri explicarunt elegantiſſimè, mereantur. Adeſt etiam, quem de abſtruſiſſimis quibuſcunque rebus atque à vulgari hominum notitiâ maximè remotis, velut commune quoddam non Italię ſolùm noſtræ, verùm & Orbis totius, oraculum, conſulatis, ſingulare patriæ ornamentum, vir omnium veterum recentiorumque, poſt Litterarum memoriam, facilè doctiſſimus, Antonius Magliabechius, qui omnes omnium ſeculorum bibliothecas mente comprehendit ſuâ, ut inexhauſtæ indè ſapientię theſauros in ceteros diffundat. Me verò, ut liberè dicam quod ſentio, valdè poenitet, ad inflammandos Sapientiæ ſtudio adoleſcentes noſtros, longa, exterarum gentium documenta perquiſiſſe curioſiùs, quùm tanta ſeſe nobis offerat domeſticorum exemplorum copia, quibus luce ipſâ clariùs conſtat, eam eſſe Florentinorum ingeniorum vim ac pręſtantiam, ut, quocunque ſe converterint, ſumma ſemper videantur. Agite itaque, ornatiſſimi adoleſcentes, pudeat vos à maiorum veſtrorum gloriâ degeneres inveniri; pudeat, quam ſapientiæ laudem vobis Patres tradiderunt, non adæquare; pudeat Florentinorum iure cenſeri, & Florentinorum dignitati non reſpondere. Quid ergò vos à ſummâ diſciplinarum omnium ſcientiâ remoratur? patrium nomen vobiſcùm ipſi perpendite; & cogitate, in maximis Europæ tumultibus, quàm pacatum otium & rerum tranquillitatem, incomparabili quadam prudentiâ animique moderatione, ſapientiſſimus noſter Princeps vobis præſtiterit: ut, quemadmodùm aliæ gentes armis; ita ſapientiâ vos certetis; & quam alibi Litterę, miſerandum in modum faciunt, reparent hic iacturam. Secundos itaque tertioſque gradus generoſi altique animi ęmulatione deſpicite; ad ſummam contendite Sapientiam; ſummum Sapientię faſtigium ſpectate. Neque unius vobis ſatis ſit diſciplinæ cognitio, quùm artes omnes liberales brevì tempore comparari poſſint, quarùm mirâ atque incredibili ſuavitate labores in diſcendo veſtri levabuntur. Ac, ſi vos id, quod maximè debet, veſtra patria delectat; percipietis etiam illam ex omnium cognitione ſcientiarum voluptatem, quòd, quantùm præſtiterint veſtri maiores doctrinâ ceteris gentibus, tùm facillimè intelligetis, ſi eorum doctrinam imitando in vobis ipſi expreſſeritis. Quod meum fuit, hoc pro viribus executus ſum, ut videtis, ut, quibus poſſem argumentis, ad Sapientiæ vos ſtudium excitarem: facilis vobis reliquus erit & brevis, omnium doctrinarum curſus, ſi perſuaderi patiamini.

F I N I S.

00564 0214

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1.302

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1.302 26

Digitized by Google

3.1.302 27

Digitized by Google

4.r 802 2J

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1.302

Digitized by Google

Digitized by Google

32

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1.302

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3. A. 327 38

Digitized by Google

3.1.302

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1, 307 42

Digitized by Google

3.11.302

Digitized by Google

3.1.302

Digitized by Google

Digitized by Google

3. 1. 302

Digitized by Google

Digitized by Google

2.1, 307. 47

Digitized by Google

Digitized by Google

3.1.5-2

Digitized by Google

3. 1. 302

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

cB